

به نام خدا

۱. عنوان فرآیند: اجرای برنامه فرهنگی ارزش گذاری و تأکید بر آموزه های دینی و فرهنگی به منظور تعمیق اعتقادات مذهبی و گسترش اخلاق اسلامی در دانشجویان

۲. صاحبان فرآیند و همکاران:

صاحب فرآیند: دکتر اکبر پژهان

۳. محل اجرای فرآیند: دانشکده پزشکی - دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

۴. نام دانشگاه: دانشگاه علوم پزشکی سبزوار

۵. گروه فرآیندی: فعالیت های فرهنگی و امور تربیتی و اجتماعی

۶. تاریخ اجراء (مدت اجرای فرآیند): از مهرماه ۱۳۸۹ تاکنون به مدت ۴ ترم تحصیلی.

۷. مقدمه و بیان مسئله (بیان اهمیت، ضرورت و کاربرد انجام فرآیند بر اساسی نیاز سنجی های انجام شده

و بررسی متون):

یکی از اهداف بزرگ استکبار جهانی از بین بردن هویت دینی و ملی کشور ماست و دشمن همواره در صدد دور کردن جوانان از معنویت و باورهای دینی است. مطالعات انجام شده و تجربیات گذشته نشان می دهد که تقویت اعتقادات مذهبی نقش به سزایی در ابعاد عملکرد دانشجویان از جمله رفتارهای اجتماعی- فرهنگی و عاطفی آنان دارد و یکی از مؤثرترین راه ها برای پیشگیری از آسیب های اجتماعی در آنان است. گسترش آموزه های دینی در دانشگاه به امنیت و آسایش جامعه کمک می کند چرا که باعث اصلاح و اعتلای اخلاق در جامعه می شود. دانشگاه ها و مراکز علمی - آموزشی باید برای انتقال آموزه های دینی و اخلاق اسلامی به نسل جوان برنامه ریزی کنند و برای شناخت آئین زندگی بایستی در قرآن مجید و سنت پیامبر بزرگوار مطالعه کامل صورت گیرد. مطالعات انجام شده و شواهد موجود نشان می دهد که در دانشگاه های علوم پزشکی در مقایسه با دانشگاه های وزارت علوم در این زمینه کمتر کار شده است. و از طرفی با گسترش تبلیغات و جنگ نرم دشمن دانشجویان ما با خطرات بیشتری مواجه هستند. از طرف دیگر بدلیل ارتباط مستقیم فارغ التحصیلان رشته های علوم پزشکی با مردم، آنان به آموزش های فرهنگی بیشتری در زمینه مفاهیم ارزشی و اخلاقی نیاز دارند.

مسئولان وزارت بهداشت نیز بر این باورند که سلامت معنوی نقش مهمی در ارتقاء سلامت جسمانی و روانی دارد و بنابراین گسترش برنامه های فرهنگی در راستای سلامت معنوی از برنامه های مهم وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی است. و در نقشه تحول نظام سلامت به تصویب رسیده است. در نخستین سیاست این سند به سلامت معنوی و توسعه اخلاق پزشکی توجه خاص شده است. در یک نظر سنجی که از دانشجویان علوم پزشکی سبزوار در مورد ضرورت تبیین و یادآوری مسایل مذهبی و فرهنگی در دانشگاه انجام شد فقط ۵/۶٪ دانشجویان نیاز کم را پاسخ دادند ولی ۳۲/۴٪

٪ متوسط و ۳۳/۲٪ زیاد و ۲۸/۷٪ خیلی زیاد این نیاز را پاسخ دادند یعنی بیش از ۹۰٪ دانشجویان نیاز بالا به اجرای این برنامه را تأکید داشتند. با توجه به مباحث فوق و نیاز سنجی های انجام شده در خصوص نیاز به گسترش آموزه های دینی و فرهنگی در بین دانشجویان، این فرایند به شورای فرهنگی دانشگاه پیشنهاد شد و با توجه به اینکه تقویت آموزه های دینی در بین دانشجویان از اولویت های برنامه فرهنگی دانشگاه بود با استقبال فراوان اعضاء شورا مواجه و تصویب گردید. لذا مقرر گردید که این فرآیند در کلاس های درسی اجرا گردد.

اجرای این فرآیند در راستای سیاست مقابله با جنگ نرم دشمن و سیاست گسترش سلامت معنوی دانشجویان و سیاست اسلامی شدن دانشگاه ها است که از سیاستهای مهم معاونت دانشجویی و فرهنگی وزارت نیز می باشد.

۸. هدف کلی و اهداف اختصاصی :

هدف کلی : بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای برنامه فرهنگی ارزش گذاری و تأکید بر آموزه های دینی بر میزان تعمیق اعتقادات مذهبی و گسترش اخلاق اسلامی در دانشجویان

اهداف جزئی :

- ۱- بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی بر میزان اعتقادات مذهبی آنان
- ۲- بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی بر میزان شناخت و آگاهی آنها در مورد مسائل مذهبی
- ۳- بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی بر جاذبه های دینی و باورهای مذهبی آنان
- ۴- بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی بر نظم و انضباط دانشجویان در کلاس
- ۵- بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی بر رعایت اخلاق اسلامی در دانشجویان
- ۶- بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی بر میزان یادگیری دروس تخصصی دانشجویان
- ۷- بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی بر رفتارهای اجتماعی دانشجویان
- ۸- بررسی نظرات دانشجویان در مورد میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی بر سلامت کاری و آینده شغلی دانشجویان

۹. روش اجرا :

مطالعه حاضر از مهرماه ۱۳۸۹ شروع شد و بمدت ۴ ترم تحصیلی تکرار شد. افراد مورد مطالعه ۱۰۸ دانشجوی کارشناسی رشته پرستاری و مامائی بودند که در کلاس درس فیزیولوژی شرکت کردند.

روش اجرای برنامه بدین ترتیب بود که پس از ورود اینجانب به کلاس و سلام و احوالپرسی با دانشجویان ، اجرای برنامه شروع می شد. در هر جلسه بسته به موقعیت زمانی و مناسبت مذهبی که در آن قرار داشتیم برنامه اجرا می شد. در ابتدا با استفاده از نمایش اسلاید (پاورپوینت) آن مناسبت برای دانشجویان معرفی می شد و بعد از آن به مدت چند دقیقه راجع به آن مناسبت برای دانشجویان صحبت می کردم و در پایان سخنان یک حدیث یا روایت که مربوط به اخلاق و

تربیت اسلامی بود را ذکر می کردم. مدت کل اجرای این برنامه فرهنگی برای هر جلسه حداکثر به مدت ۱۰ - ۵ دقیقه بود و این برنامه در هر ترم تحصیلی به مدت ۱۶ جلسه اجرا شد. در پایان ترم پرسشنامه ی محقق ساخته مشتمل بر ۱۰ سؤال چهار گزینه ای در اختیار دانشجویان قرار گرفت و از آنان خواسته شد تا در صورت تمایل آنرا تکمیل نمایند. سؤالات پرسشنامه در راستای اهداف اختصاصی فرآیند طراحی شده بود و روایی آن از سوی همکاران محترم هیئت علمی و پایایی آن با دوبرار تکمیل توسط دانشجویان به اثبات رسیده بود.

۱۰. نتایج پیامدهای اجرا و محصول یا بروندهای فرآیند:

در پایان اجرای فرآیند پرسشنامه های تکمیل شده مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت. این نتایج هم بیانگر ضرورت انجام فعالیت های مذهبی است و هم بیانگر این است که این برنامه فرهنگی دارای تأثیرات مثبت زیادی در اعتقادات مذهبی دانشجویان داشته است. نتایج آماری حاصل از این فرآیند به تفکیک سؤالات پرسشنامه در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: میزان تأثیر اجرای برنامه فرهنگی و مذهبی بر تعمیق اعتقادات مذهبی و گسرنش اخلاق اسلامی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامائی (دانشگاه علوم پزشکی سبزوار - ۱۳۹۱)

ردیف	نوع هدف مورد بررسی	% تأثیر کم	% تأثیر متوسط	% تأثیر زیاد	% تأثیر خیلی زیاد	جمع
۱	تأثیر تبیین و یادآوری مسایل مذهبی و فرهنگی توسط اساتید دروس تخصصی	۱۵/۷	۲۹/۶	۳۷	۱۷/۷	۱۰۰
۲	تأثیر درج مباحث فرهنگی و معارف اسلامی در سرفصل دروس عمومی رشته های پزشکی	۱۳/۹	۳۳/۳	۲۸/۷	۲۳/۱	۱۰۰
۳	تأثیر انجام طرح های پژوهشی مرتبط با مسایل مذهبی، قرآنی و فرهنگی	۱۸/۵	۳۸/۸	۳۵/۲	۶/۵	۱۰۰
۴	نمایش اسلاید مربوط به مناسبتهای مذهبی و فرهنگی در کلاس درس	۲۰/۴	۲۷/۸	۲۵/۹	۲۵/۹	۱۰۰
۵	تأثیر ذکر احادیث و روایات معصومین (علیهم السلام) در کلاس درس	۱۳	۳۱/۵	۳۲/۴	۲۳/۱	۱۰۰
۶	تأثیر رعایت اخلاق اسلامی و رفتار استاد در کلاس درس	۱۳/۹	۱۸/۵	۲۷/۸	۳۹/۸	۱۰۰
۷	تأثیر برپایی نماز جماعت و مراسم مذهبی در دانشگاه	۱۶/۷	۲۸/۷	۲۵	۲۹/۶	۱۰۰
۸	تأثیر اجرای برنامه های فرهنگی و مذهبی در کلاس درس بر میزان یادگیری دروس تخصصی	۲۸/۷	۲۶/۹	۳۱/۵	۱۲/۹	۱۰۰
۹	تأثیر ترویج آموزه های دینی و اخلاق اسلامی در کلاس درس بر تعمیق اعتقادات و سلامت کاری آینده دانشجویان	۱۲	۳۶/۱	۳۴/۳	۱۷/۶	۱۰۰
۱۰	تأثیر اجرای برنامه های فرهنگی و مذهبی بر رفتارهای اجتماعی دانشجویان	۱۴/۸	۲۸/۷	۴۱/۷	۱۴/۸	۱۰۰
	میانگین کل	۱۶/۸	۲۹/۹	۳۲	۲۱/۳	۱۰۰

در کل نتایج نظرسنجی نشان می دهد که میزان تأثیر اجرای این برنامه فرهنگی توسط اساتید تخصصی دانشگاه بر تقویت اعتقادات مذهبی دانشجویان بالاست (تأثیر کم ۱۶/۸٪، تأثیر متوسط ۲۹/۹٪، تأثیر زیاد ۳۲٪، و تأثیر خیلی زیاد ۲۱/۳٪).

۱۱. سطح اثر گذاری (دانشگاه، کشوری، بین المللی) :

اجرای این فرایند در سطوح مختلف دارای تأثیر می باشد:

الف) در سطح دانشگاهی : این فرآیند برای اولین بار توسط اساتید تخصصی (غیر از اساتید معارف) در دانشگاه علوم پزشکی سبزوار انجام و نتایج حاصل از اجرای این فرآیند نشان داد که میزان رضایت دانشجویان و تأثیر این برنامه بر اعتقادات و باورهای دینی دانشجویان مورد مطالعه زیاد بود و میزان نیاز دانشجویان به اجرای این برنامه های فرهنگی زیاد است.

ب) در سطح کشوری : نتایج اجرای این فرآیند موفق در دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، قابل تعمیم به کلیه دانشگاه های کشور بوده و در کلیه مراکز آموزشی و دانشگاه ها قابل اجرا می باشد. از طرفی اجرای این برنامه فرهنگی در راستای سیاست های فرهنگی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است و اجرای آن در دانشگاه ها ضروری است.

ج) نتایج حاصل از اجرای این فرآیند می تواند بعنوان یک الگو برای تبیین و تقویت جایگاه آموزه های دینی و ارزش های الهی در دانشگاه های سایر کشورهای اسلامی نیز مورد استفاده قرار گیرد.

۱۲. انطباق با سیاست های بالا دستی (فرآیند تا چه حد کشور را با هدف مرجعیت علمی در منطقه نزدیک

می کند) :

گسترش برنامه های فرهنگی در راستای سلامت معنوی همواره از برنامه های مهم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بوده است. در نقشه تحول نظام سلامت که در قالب ۱۴ سیاست و ۸۰۰ برنامه اجرایی به تصویب رسیده است. نخستین سیاست این سند به سلامت معنوی و توسعه اخلاق پزشکی تأکید و توجه شده است. تلاش دشمن برای از بین بردن هویت دینی و فرهنگی جوانان ما بسیار گسترده و عظیم است و بنابراین یکی از بزرگترین دغدغه های فرهنگی مسئولین نظام مقدس جمهوری اسلامی مقابله با این جنگ نرم است. همه ما درصدد انجام برنامه های ارتقاء فرهنگی و مذهبی در دانشگاه ها هستیم و اجرای این برنامه توسط اساتید دانشگاه که از موقعیت تأثیرگذاری بالایی بر دانشجویان برخوردار هستند بسیار حائز اهمیت است. این حرکت در جهت تحقق برنامه و سیاست اسلامی کردن دانشگاه هاست که جزء برنامه های در دست اجرای شورای عالی انقلاب فرهنگی است.

۱۳. نتیجه گیری شامل چالش ها و مشکلات اجرایی فرآیند :

نتایج حاصل از اجرای این برنامه فرهنگی و مذهبی نشان می دهد که اولاً اجرای این برنامه ها در محیط های دانشگاهی ضرورت بسیار دارد و ثانیاً میزان تأثیر آن بر تعمیق اعتقادات مذهبی و آموزه های دینی دانشجویان بسیار بالاست. نکات مثبتی که حاصل اجرای این فرآیند می باشد از این قرار است :

۱- یادآوری و تبیین مسائل مذهبی و فرهنگی توسط اساتید دروس تخصصی دارای تأثیر مثبت زیادی بر دانشجویان است و این امر نشان دهنده جایگاه و موقعیت بالای اساتید در ترویج آموزه های دینی و تأثیر گذاری بر دانشجویان است.

۲- درج مباحث فرهنگی و معارف اسلامی در سر فصل دروس مرتبط با محتوای درسی می تواند در گسترش باورهای دینی تأثیر مثبت زیادی داشته باشد.

۳- ذکر احادیث و روایات معصومین (علیهم السلام) در کلاس درس یک فضای معنوی و روحانی را ایجاد می کند که در ایجاد جاذبه های معنوی و الهی در دانشجویان بسیار مؤثر است.

۴- رعایت اخلاق اسلامی و رفتار استاد در کلاس درس دارای تأثیر شگرفی بر نظم و انضباط و یادگیری دانشجویان است و یک محیط آرام و امن برای یادگیری را فراهم می سازد.

۵- ترویج آموزه های دینی و فرهنگی در کلاس درس دارای تأثیرات مثبت بر رفتارهای اجتماعی و سلامت کاری دانشجویان در حال و آینده است.

از طرفی بدلیل کوتاه بودن زمان اجرای فرآیند (حداکثر ۵ ، ۱۰ دقیقه در هر بار کلاس درس) ، اجرای این برنامه خسته کننده نمی باشد و راحت تر مورد پذیرش دانشجویان قرار می گیرد. مشکل خاصی در اجرای این فرآیند مشاهده نگردید.

۱۴. معرفی فرآیند در نشریات علمی یا ارائه کار در مجامع علمی :

نتایج حاصل از اجرای این فرآیند در شورای فرهنگی دانشگاه مطرح شده و مورد استقبال همکاران و اعضاء شورا قرار گرفت مقرر گردید روش اجرای این فرآیند در اختیار همه اعضاء هیئت علمی قرار گیرد و یک نسخه از فرآیند نیز در اختیار معاونت دانشجویی و فرهنگی دانشگاه قرار گیرد و همچنین به معاونت دانشجویی و فرهنگی وزارت نیز ارسال گردد. مقاله حاصل از نتایج این فرآیند آماده چاپ در مجله طب و دین می باشد.

۱۵. تأییدیه های مربوطه و ارزشیابی فرآیند:

تأییدیه های مربوط به این فرآیند عبارتند از :

۱- مصوبه شورای فرهنگی دانشگاه در خصوص موافقت با اجرای این فرآیند

۲- تأییدیه اجرای این فرآیند توسط ریاست دانشکده پزشکی

۳- فرم پرسشنامه اجرای فرآیند

۴- نتایج آنالیز آماری سؤالات پرسشنامه ها

نقاط قوت فرآیند : ۱- امکان اجرای برنامه توسط اساتید دروس تخصصی ، ۲- امکان اجرای برنامه در کلاس، ۳- تبعیت دانشجو از استاد و آموزش های او

نقاط ضعف فرآیند : ۱- کوتاه بودن مدت زمان برگزاری کلاس و محدودیت دقت برای اجرای برنامه، ۲- فاصله زمانی زیاد بین جلسات متوالی اجرای برنامه

فرصت ها: استفاده از امکانات و تجهیزات و فضای دانشگاه برای اجرای برنامه

تهدیدها: اختلال و خرابی سیستم های صوتی و تصویری کلاس درس در زمان اجرای برنامه

۱۶. قابلیت تعمیم و اجرا در سایر مراکز آموزشی:

با توجه به نتایج مثبت حاصل از اجرای این فرآیند و با توجه به اینکه اجرای این برنامه فرهنگی عمومی بوده و شامل کلیه دانشجویان می گردد در مورد دانشجویان تمام رشته ها قابل اجرا بوده است. نظر به ضرورت انجام فعالیت های فرهنگی، این فرآیند در کلیه مراکز آموزشی و دانشگاه کشور قابل اجرا می باشد.

۱۷. استمرار (استمرار اجرای فرآیند در برنامه های جاری آموزشی):

این فرآیند از ۱۸ سال قبل و از ابتدای ارائه تدریس توسط اینجانب در کلاس های درس اجرا می شود لیکن قبلاً بصورت سیستماتیک و منظم نبود. پس از تصویب این فرآیند در شورای فرهنگی دانشگاه، بطور سیستماتیک و علمی از مهرماه ۱۳۸۸ بمدت ۴ ترم تحصیلی در مورد دانشجویان پرستاری و مامائی اجرا گردید و علیرغم اینکه از نظر قوانین آموزشی، دستورالعمل خاصی در این مورد وجود ندارد با مساعدت معاونت محترم دانشجویی- فرهنگی و مساعدت مسئول محترم دفتر نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری اجرا شد و هم اکنون نیز در حال اجرا می باشد و امیدوارم که این برنامه ساده، کم هزینه و مؤثر توسط همه اساتید محترم در کلاس های درس اجرا گردد.

انشاءالله

من الله التوفيق